

การติดตามประเมินสมรรถนะและการปฏิบัติบทบาทการพยาบาล เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพ พื้นที่ภาคตะวันออก ของประเทศไทย

The Follow-up Evaluation of Competency and Nursing Role Performance for Health Promotion of Professional Nurses in the Eastern Region of Thailand

เพ็ญจันทร์ มีแก้ว, พย.ม.^{1*} สุวรรณ จันทรประเสริฐ, ส.ด.² นิสากร กรุงไกรเพชร, ส.ด.³
ชญัญญากร วิริยะ, พย.ม.¹

Phenchan Meekaew, M.N.S., Suwana Junprasert, Dr.P.H., Nisakorn Krungkraipetch, Dr.P.H.,
Charunyakorn Viriya, M.N.S.

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามประเมินสมรรถนะและการปฏิบัติบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพ พื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายคือพยาบาลวิชาชีพในหน่วยบริการพยาบาลที่ร่วมเป็นศูนย์เรียนรู้นวัตกรรมโครงการขับเคลื่อนวิชาชีพการพยาบาลเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ 6 แห่ง จำนวน 310 คน ใน 7 จังหวัดในภาคตะวันออก เก็บรวบรวมข้อมูลเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2560 เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามระดับสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในการสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรรอดตาย มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 และ .97 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้สมรรถนะการสร้างเสริมสุขภาพด้านการปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพอยู่ในระดับชำนาญ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในระดับปฐมภูมิมีสมรรถนะด้านการบริหารจัดการในการสร้างเสริมสุขภาพสูงกว่าผู้ปฏิบัติงานในระดับตติยภูมิ มีการรับรู้สมรรถนะ

การพัฒนาภาคีเครือข่ายการสร้างเสริมสุขภาพสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในระดับตติยภูมิและตติยภูมิตามลำดับ มีการปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพด้านการปรับระบบบริการสุขภาพสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในระดับตติยภูมิและตติยภูมิ และมีการปฏิบัติบทบาทการสร้างเสริมสุขภาพด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติงานในระดับตติยภูมิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้ให้ข้อเสนอแนะว่าพยาบาลวิชาชีพควรพัฒนาสมรรถนะและบทบาทของตนเองสำหรับการปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพในแต่ละระดับเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและดูแลสุขภาพของประชาชน

คำสำคัญ: สมรรถนะพยาบาล การสร้างเสริมสุขภาพ ภาคตะวันออก

Abstract

This survey research aimed to follow-up evaluation the competency and nursing role performance for health promotion of professional nurses in the eastern region of Thailand. A simple random sampling was used to recruit a sample of

¹ อาจารย์ ² รองศาสตราจารย์ และ ³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้เขียนหลัก (Corresponding author) e-mail: awesomebrava@gmail.com

310 professional nurses who worked in the six Nursing Innovative Learning Centers for Health Promotion of 7 provinces in the east. Data collection was carried out from April to May, 2017 Research instruments consisted of questionnaires of the health promotion competency questionnaire and the health promotion practice based on Ottawa Charter with their Cronbach alpha's reliability were .98 and .97, respectively. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and one-way ANOVA.

The results revealed that participants perceived that their health promotion competency were at the expert level. Professional nurses who worked at the primary care level had significantly higher management in health promotion competency than those at the tertiary care level, higher health promotion network development competency than those at the secondary and the tertiary care levels, higher reorienting health services role than those at the secondary and the tertiary care levels, and higher developing personal skills role than those at the tertiary care level. These findings suggest that professional nurses should improve their competency and roles of health promotion in a variety of health care levels in order to improve health promotion and nursing care for clients.

Key words: nursing competency, health promotion, eastern region

ความสำคัญของปัญหา

การสร้างให้เกิดสุขภาวะหรือการมีสุขภาพที่ดีของประชาชนถือเป็นเป้าหมายหลักของหน่วยงานหรือองค์กรสุขภาพต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นและดำรงไว้ให้ยั่งยืน จากพันธกิจนี้จึงก่อให้เกิดการสร้างและพัฒนาแนวทาง วิธีการสร้างยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการในการสร้างให้เกิดสุขภาวะของประชากรขึ้น โดย องค์การ

อนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 1986) ได้ให้ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพโดยเน้นที่กระบวนการเพิ่มความสามารถของบุคคลในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพและการปรับสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ที่มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยมีกลวิธีในการสร้างเสริมสุขภาพ 5 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ 2) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี 3) การสร้างชุมชนเข้มแข็ง 4) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล 5) และการปรับบริการสุขภาพ ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะและส่งเสริมการปฏิบัติบทบาทในบุคลากรด้านสาธารณสุขถือเป็นหนึ่งในกลวิธีการสร้างเสริมสุขภาพ

พยาบาลเป็นบุคลากรในระบบสุขภาพที่มีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มวิชาชีพด้านสุขภาพ ในประเทศไทยปัจจุบันมีจำนวนพยาบาลประมาณ 170,000 คน ตัวเลขในปี พ.ศ. 2555 จำนวนวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน 129,923 คน (The National Health association of Thailand, 2015) โดยปฏิบัติงานในสถานบริการสุขภาพในระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ พยาบาลจึงมีโอกาสมากที่สุดในการดำเนินงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และเป็นที่ยกย่องว่ามีส่วนสำคัญในการทำให้บรรลุเป้าหมายและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีด้านสุขภาพ (Srisupan, Senarat, & Nuntaboot, 2016) ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาพยาบาลให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค มีความรู้ในหลักการ กลยุทธ์ และกลวิธีในการสร้างเสริมสุขภาพ การสร้างเสริมพลังอำนาจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อให้พยาบาลวิชาชีพสามารถดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและความเจ็บป่วยในผู้ใช้บริการทุกวัยทั้งที่มีสุขภาพดี อยู่ในภาวะเสี่ยง และมีภาวะเจ็บป่วย เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีอย่างยั่งยืนโดยสามารถดูแลและพึ่งตนเองได้ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มคน และชุมชนได้ (Thailand Nursing and Midwifery Council, 2010) โดยสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลในการสร้างเสริมสุขภาพ การปฏิบัติกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ การบริหารจัดการในการสร้างเสริม